

^HTÜRKİYE FUTBOL FEDERASYONU UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM KURULUNUN YARGI YETKİSİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Doç. Dr. Gökçen TOPUZ*

Öz

Türkiye Futbol Federasyonu Statüsü ve Uyuşmazlık Çözüm Kurulu Talimatı ile futbolla ilgili sözleşmeden doğan uyuşmazlıklarda dâhil olmak üzere, bazı uyuşmazlıkları çözmek için Türkiye Futbol Federasyonu Uyuşmazlık Çözüm Kurulu'nun görevli olduğu ve adli yargıya gidilemeyeceği öngörülmektedir. Bu düzenlemeler nedeniyle tarafların uyuşmazlık çıkması halinde Türkiye Futbol Federasyonu Uyuşmazlık Çözüm Kurulu hakem heyetine başvurmaları zorunlu hale getirilmiştir. Bu zorunluluğun, mecburi tahkim mi yoksa tarafları tahkim sözleşmesi yapmaya zorlama mı olduğunun yorumlanması gerekir. Statü ve talimatlarla tarafların, adil yargılanma hakkının unsurlarından olan bağımsız, tarafsız ve kanunla kurulmuş bir mahkeme önünde yargılanma hakları ellerinde alınabilir mi? Çalışmamızda bu soruların cevabı verilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Türkiye Futbol Federasyonu, uyuşmazlık çözüm kurulu, yargı yetkisi, tahkim, tahkim anlaşması

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (e-posta: gokcentopuz@hotmail.com) (Makale Gönderim Tarihleri: 02.03.2017-02.03.2017/Makale Kabul Tarihleri: 30.03.2017-23.04.2017)

**THOUGHTS ON THE JURISDICTION OF THE
TURKISH FOOTBALL FEDERATION
DISPUTE RESOLUTION BOARD**

Abstract

It is prescribed that resolution of some disputes including the disputes arising from football contracts with the order of the Dispute Resolution Board and Turkish Football Federation Statute, Turkish Football Federation Dispute Resolution Board is competent and civil courts do not have jurisdiction. Due to these regulations, resort to Turkish Football Federation Dispute Resolution Board arbitral committee is made compulsory for the parties when a dispute arises. It should be interpreted whether this compulsion is a compulsory arbitration or for forcing parties to make an arbitration agreement. Can the right to be tried before an independent and impartial tribunal established by law, which is an element of the right to fair trial be taken away from the parties with the Statute and orders? In our study the answers of these questions are tried to be given.

Keywords

Turkish Football Federation, dispute resolution board, jurisdiction, arbitration, arbitration agreement

GİRİŞ

Spor hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların, sporun kendine özgü yapısı, hızlı ve süratli yönetimi ve disiplin yargılamasının hızlı yapılması gerekliliği, sporun uluslararası niteliği, kurallarda uygulama birliğinin sağlanması gibi gerekçelerle¹ tahkim yoluyla çözülmesi birçok ülkede olduğu gibi Türk hukukunda da tercih edilmektedir. Hatta ülkemizde bazı spor uyuşmazlıklarında tahkim ihtiyari değil zorunlu hale getirilmiştir. Nitekim 3289 sayılı Spor Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu, 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile de Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu ihdas edilmiştir. Ancak, 5894 sayılı Kanun'un 6. maddesinde öngörülen tahkim kuruluna ilişkin hükmün bir kısmı² Anayasa Mahkemesi'nin 6.1.2011 tarihli ve 2010/61 E, 2011/7 K, sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. Bu iptal kararından hemen sonra (17.3.2011 tarihinde) Anayasa'nın 59. maddesine 6214 sayılı Kanun'un 1. maddesi ile yeni bir fıkra eklenmiştir. Söz konusu fıkra, spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabileceği ve tahkim kurulu kararlarının kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamayacağı öngörülmek suretiyle spor hukukundan kaynaklanan bazı uyuşmazlıklarda zorunlu tahkime Anayasal bir dayanak oluşturulmuştur.

Öte yandan 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un 5. maddesinde ilk derece hukuk kurulları arasında sayılan Türkiye Futbol Federasyonu Uyuşmazlık Çözüm Kurulu düzenlenmiştir. Ancak söz konusu hükümde uyuşmazlık çözüm kurulunun görev ve yetkiler ayrıntılı olarak düzenlenmemiş, bunu belirleme yetkisi Türkiye Futbol Federasyonu Statüsü'ne ve ilgili talimatlara bırakılmıştır. Türkiye Futbol Federasyonu Genel Kurulu tarafından Türkiye Futbol Federasyonu

¹ **Muresan**, Remus/**Korff**, Niklas: Sportschiedsgerichtsbarkeit: Wie weiter nach dem "Pechstein- Urteil" des Landgerichts München? Dokument CaS 2014, 199, swisslex, (www.rwi.uzh.ch), s. 2; **Orth**, Jan F., Zur Zukunft der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit im Sport- auch in Deutschland, SpuRT 6/2015, (www.janforh.de), s. 230.

² "... ve bu kararlar aleyhine yargı yoluna başvurulamaz" kısmı iptal edilmiştir.

Statüsü'nün 56. maddesi ile de Türkiye Futbol Federasyonu Uyuşmazlık Çözüm Kurulu'nun zorunlu tahkim yeri olarak bazı uyuşmazlıkları çözüme kavuşturacağına dair düzenleme yapılmıştır³. Gerçekten de ilgili düzenlemeler okunduğunda uyuşmazlığın taraflarının, uyuşmazlık çözüm kuruluna gitmek zorunda olduğu, adli yargıya gidemeyeceği sonucu çıkarılmaktadır. Acaba, Türkiye Futbol Federasyonu'nu zorunlu/mecburi tahkim hükmü öngörebilir mi, yoksa ilgili hükümleri Türkiye Futbol Federasyonunun üyelerini tahkime zorlaması şeklinde mi yorumlamak gerekir? Çalışmamızda bu soruların cevabına ulaşılmaya çalışılacaktır. Söz konusu soruların cevabını verebilmek için öncelikle Türkiye Futbol Federasyonu Uyuşmazlık Çözüm Kurulu'nun yargı yetkisine ilişkin gerek kanunda gerekse Türkiye Futbol Federasyonu Statüsü ve talimatlarda öngörülen düzenlemeler hakkında bilgi verilmesi gerekir.

A. TÜRKİYE FUTBOL FEDERASYONU UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM KURULUNUN YARGI YETKİSİNE İLİŞKİN TEMEL DÜZENLEMELER, BU DÜZENLEMELERİN AMACI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

I. Temel Düzenlemeler

5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un 5. maddesinde Türkiye Futbol Federasyonu'nun (TFF) ilk derece hukuk kurulları düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin birinci fıkrasına göre, bu kurullar Uyuşmazlık Çözüm Kurulu, disiplin kurulları, Kulüp Lisan Kurulu ve Etik Kurulu'ndan oluşmaktadır. İkinci fıkrada ilk derece hukuk kurulları kulüp lisansı ile ilgili kararlar almaya veya bu Kanun, TFF Statüsü, TFF'nin diğer talimat ve düzenlemeleri ile diğer yetkili TFF kurul ve organları tarafından alınacak kararlara ilişkin olarak çıkacak ihtilaflarda karar vermeye münhasıran yetkili kılınmışlardır. Söz konusu maddenin üçüncü fıkrasında ise ilk derece hukuk kurulları tarafından alınan kararların ilgili kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde itiraz edilmez ise kesinleşeceği, ilk derece hukuk kurullarının görevlerine giren konularda ve bunlar tarafından verilen kararlara karşı yargı yoluna başvurulamayacağı düzenlen-

³ Ekşi, Nuray: Spor Tahkim Hukuku, İstanbul 2015, s. 143.

miş, dördüncü fıkrada da ilk derece hukuk kurullarının görevleri, yetkileri, hakları ve üyelerinin sahip olmaları gereken nitelikler ile her bir kurulun usul kuralları TFF Statüsü ve ilgili talimatlarda düzenleneceği öngörülmüştür.

Türkiye Futbol Federasyonu Statüsü'nün 56. maddesinin birinci fıkrasında Uyuşmazlık Çözüm Kurulu'nun görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Söz konusu fıkra aynen şu şekildedir:

“Uyuşmazlık Çözüm Kurulu'nun Görev ve Yetkileri

1. Uyuşmazlık Çözüm Kurulu.

a) Kulüpler,

b) Kulüpler ile futbolcular, profesyonel teknik adamlar, antrenörler, futbol menajerleri, futbol menajerleri ile futbolcular, profesyonel teknik adamlar, antrenörler, arasında sözleşmeden doğan futbolla ilgili tüm uyuşmazlıkları, taraflarının başvurusu üzerine münhasıran görevli ve yetkili olarak inceler ve karara bağlar. Uyuşmazlık Çözüm Kurulu Hakem Heyeti tarafından verilen kararlar, Tahkim Kurulu'na itiraz edilmemesi ya da itiraz üzerine verilen Tahkim Kurulu kararı ile kesinleşir.”

Türkiye Futbol Federasyonu Statüsünün 56. maddenin 3. fıkrasında ise, Uyuşmazlık Çözüm Kurulu'nun çalışma usul ve esaslarına ilişkin hususların Yönetim Kurulu tarafından hazırlanan talimat ile belirleneceği öngörülmüş olup, Yönetim Kurulu tarafından Uyuşmazlık Çözüm Kurulu Talimatı hazırlanmıştır. Söz konusu Talimat'ın birinci bölümünün başlığı, Kurulun Yargı Yetkisi ve Oluşumu olup 1. maddede amaç düzenlenmiştir. Birinci maddeye göre bu Talimat ile 5894 Sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'da ve Türkiye Futbol Federasyonu Statüsü'nde yer alan Uyuşmazlık Çözüm Kurulu'nun çalışma esas ve usullerini belirlemek amaçlanmaktadır. Talimat'ın 2. maddesinin başlığı Kurulun Yargı Yetkisi olup söz konusu madde aynen şu şekildedir:

“Uyuşmazlık Çözüm Kurulu, a) Kulüpler, b) Kulüpler ile futbolcular, profesyonel teknik adamlar, antrenörler, futbol menajerleri, c) Futbol menajerleri ile futbolcular, profesyonel teknik adamlar, arasında sözleşmeden doğan futbolla ilgili tüm uyuşmazlıkları, taraflarının başvurusu üzerine münhasıran görevli ve yetkili olarak inceler ve karara bağlar.”

Talimat'ın Geçici 1. maddesinde ise aynen:

“TFF Statüsü'nün 55. ve 56. maddelerinde Uyuşmazlık Çözüm Kurulunun yargı yetkisine ilişkin olarak getirilen değişiklikler yürürlük tarihi olan 11.07.2015 tarihinden önce adli yargıda açılmış ve görülmekte olan davalar Uyuşmazlık Çözüm Kurulu'nun münhasır görevi kapsamında değildir. Statü değişikliğinin yürürlük tarihi olan 11.07.2015 tarihinden önce adli yargıda açılmış ve devam eden davalar yönünden mahkemeler görevli olmaya devam edecektir.” denilmektedir.

Özetlemeye çalıştığımız bu hükümlerden anlaşıldığı üzere 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'da uyuşmazlık çözüm kurulunun yargı yetkisi açıkça düzenlenmemiş, bunun yerine Türkiye Futbol Federasyonu Statüsüne ve talimatlarına gönderme yapılmıştır. Türkiye Futbol Federasyonu Statüsünü, Türkiye Futbol Federasyonu Genel Kurulu, talimatları ise Türkiye Futbol Federasyonu Yönetim Kurulu çıkarabilmektedir. Buna göre Uyuşmazlık Çözüm Kurulu Türkiye Futbol Federasyonu Genel Kurulu ve Türkiye Futbol Federasyonu Yönetim Kurulu Kararı ile mecburi tahkim yeri haline getirilmeye çalışılmıştır. Acaba Türkiye Futbol Federasyonu genel kurul kararı ve yönetim kurulu kararı ile mecburi tahkim hükmü getirebilir mi? Bu soruya cevap verebilmek için söz konusu düzenlemelerin amacı ve hukuki niteliğinin ortaya konulması gerekir.

II. Düzenlemelerin Amacı

Türkiye Futbol Federasyonu Uyuşmazlık Çözüm Kurulu'nun yargı yetkisine ilişkin hükümlerin amacını ortaya koyabilmemizde, sportif kuruluşlar tarafından konulan kural ve prensipler olarak nitelendirilen *lex sportiva*⁴ kavramından hareket etmemiz yerinde olur. *Lex sportiva* kavramı

⁴ **Özdemir Kocasakal**, Hatice: Sportif Uyuşmazlıkların Tahkim Yoluyla Çözümü ve Spor Tahkim Mahkemesi (CAS), İstanbul 2013, s. 38; Gürten/Erenel'e göre, "...Bağımsız federasyon ve kuruluşlar vasıtasıyla spor faaliyetlerinde yönetimin sağlanmasına yönelik bu anlayış kapsamında ilgili kurum ve kuruluşların uygulayacağı spor hukuku kural, talimat ve bunların yargılama mercileri ve özellikle Spor Tahkim Mahkemesi CAS'ın (Court of Arbitration for Sports) kararları sonucu ortaya çıkan içtihatlar toplamına "*lex sportiva*" adı verilmektedir.". **Gürten**, Kadir/**Erenel**, Ege: *Lex Sportiva*:

hakkında çok fazla tartışma bulunmakta olup⁵, biz çalışmamızda sadece genel bir çerçeve çizmeye çalışmakla yetineceğiz.

Lex sportiva kavramının sporcuların hukuku, spor hukuku, sportif hukuk ve uluslararası maddi spor hukuku kuralları gibi anlamlara geldiği ileri sürülmektedir⁶. Doktrinde spor hukukunun beş temel özelliğinin bulunduğu kabul edilmektedir⁷. Buna göre, kendi kendini düzenleme, çift yapılilik, uluslararasılık, çok etkililik ve kesişme alanı oluşu spor hukukunun temel özelliği olarak sayılmaktadır⁸. Bu özelliklerden konumuz açısından en önemlisi şüphesiz kendi kendini düzenlemedir. Kendi kendini düzenleme ulusal ve uluslararası spor federasyonlarının kendi spor kurallarını düzenleme, bu kuralları uygulama ve gerektiğinde icra etme hakkını kendilerinde görmeleri anlamına gelmektedir⁹. Bilindiği gibi sportif faaliyetler hem ulusal hem de uluslararası düzeyde federasyon olarak örgütlenmekte olup, her spor dalına ilişkin gerek ulusal düzeyde gerekse uluslararası düzeyde sadece tek federasyon bulunmaktadır¹⁰. Futbola ilişkin örgütlenme ise, futbol kulüpleri, Türkiye Futbol Federasyonu, Avrupa Futbol Konfederasyonu (UEFA) ve Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği (FIFA) şeklinde belirtilebilir.

Her uluslararası federasyon kendi spor dallarıyla ilgili olarak kurallar koyma, bu kuralların uygulanmasını sağlama ve gerektiğinde yaptırım uygulama yetkisine sahiptir¹¹. Ulusal federasyonlar da kendi spor alanıyla ilgili uluslararası federasyona üye olmak zorundadırlar. Ayrıca ulusal federasyonların, bağlı olduğu federasyonun kurallarına uygun kurallar koyup, aynı

Spor Hukukunun Küreselliği, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S.1, Yıl 2012, s. 297.

⁵ Bkz. **Ekşi**, (Spor Tahkim), s. 12 vd.; **Özdemir Kocasakal**, s. 38 vd.

⁶ **Özdemir Kocasakal**, s. 38; Ertaş/Petek'e göre spor hukuku "Sportif faaliyetlerle ve sportif örgütlerle ilgili hukuk kurallarını sistematik bir şekilde inceleyen hukuk dalı" dır. Bkz. **Ertaş**, Şeref/**Petek**, Hasan, Spor Hukuku, Ankara 2011, s. 35.

⁷ **Vieweg**, Klaus, (Çev. **Yarayan**, Ali/**Arslan**, Mehmet/**Sever**, Merve), Spor Hukukunun Büyüsü, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 1, Yıl 2010, s. 2; bkz. **Gürten/Erenel**, s. 300.

⁸ **Vieweg**, s. 2.

⁹ **Vieweg**, s. 2; **Gürten/Erenel**, s. 301.

¹⁰ **Ekşi**, (Spor Tahkim), s. 58.

¹¹ **Özdemir Kocasakal**, s. 9; **Gürten/Erenel**, s. 301.

şekilde vermiş olduğu kararların ve uyguladığı yaptırımların da bağlı olduğu federasyonun kararlarına uygun olması gerekir¹². Dolayısıyla bir spor dalında ulusal ve uluslararası müsabakalara katılmak isteyen her sporcu, o spor dalının bağlı olduğu ulusal ve uluslararası federasyonun kurallarına ve kararlarına uymak zorundadır¹³. Sportif yapıların bu şekilde örgütlenmesinin sebebi olarak, uluslararası federasyonların kendi spor dallarına ilişkin hâkimiyet kurmayı istemeleri, bu spor dalıyla ilgili konulan kurallar ve alınan kararlar arasında birliğin sağlanması gibi gerekçeler gösterilmektedir¹⁴. Bu düşüncelere paralel olarak her sportif federasyon kendi faaliyet alanlarına ilişkin uyuşmazlıkları çözmek amacıyla kurullar oluşturmaktadır. Bu kurullar genellikle sporun yönetimine, oyun kurallarına ve disiplin kurallarına ilişkin uyuşmazlıkları çözmek amacıyla kurulmaktadır. Özellikle tahkim yoluyla uyuşmazlıkların çözümü için tahkim kurulları oluşturulmaktadır. Tahkim yoluyla uyuşmazlıkların çözümünün tercih edilmesinin sebepleri olarak, uyuşmazlıkların çözümünde tek sistemin uygulanması, uyuşmazlıkların kısa süre içerisinde uzman kişilerce çözümlenmesi, maliyetin düşük, kararların kesin ve icra edilebilir nitelikte olması ve spor hukuku ilişkilerinin niteliğine uygun ve gizlilik içerisinde yapılması, olduğu kabul edilmektedir¹⁵. Türkiye Futbol Federasyonu Uyuşmazlık Çözüm Kurulu'na ilişkin söz konusu düzenlemelerin amacı da, kanaatimizce, yukarıda belirtilen sebeplere ek olarak, futbola ilişkin uyuşmazlıkların yine Federasyon'un Statüsü ve Talimatlarında öngörülen kurallar çerçevesinde oluşturulan bir kurul tarafından, adli yargıya gitmeden, kısa sürede çözüme kavuşturulmasıdır.

III. Düzenlemelerin Hukuki Niteliği

Türkiye Futbol Federasyonu Uyuşmazlık Çözüm Kurulunun yargı yetkisiyle ilgili olarak 5894 sayılı Kanun'un 5. maddesinde doğrudan bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak söz konusu maddenin ikinci fıkrasında

¹² **Özdemir Kocasakal**, s. 9.

¹³ **Ekşi**, (Spor Tahkim), s. 78; **Heermann**, Peter W., Freiwilligkeit von Schiedsvereinbarungen in der Sportgerichtsbarkeit, SchiedsVZ 2014, s. 66; **Özdemir Kocasakal**, s. 10.

¹⁴ **Özdemir Kocasakal**, s. 10.

¹⁵ **Ertay/Petek**, s. 385.

ilk derece hukuk kurulları kulüp lisansı ile ilgili kararlar almaya veya bu Kanun, TFF Statüsü, TFF'nin diğer talimat ve düzenlemeleri ile diğer yetkili TFF kurul ve organları tarafından alınacak kararlara ilişkin olarak çıkacak ihtilaflarda karar vermeye münhasıran yetkili olduğu hükme bağlanmıştır. Yani uyuşmazlık çözüm kurulunun yargı yetkisiyle ilgili ortada bir kanun hükmü bulunmamakta, sadece Türkiye Futbol Federasyonu Genel Kurulu Kararı ve Yönetim Kurulu kararı bulunmaktadır.

B. TÜRKİYE FUTBOL FEDERASYONU UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM KURULUNA YARGI YETKİSİNİN TANINMASININ DEĞERLENDİRMESİ VE ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR

I. Genel Olarak Yargı Yetkisinin Anlamı ve Yargı Yetkisinin Kullanılması

1982 Anayasası'na göre devletin üç temel işlevi (yetkisi/erki/fonksiyonu) bulunmaktadır. Anayasa'nın 7. maddesinde yasama yetkisi, 8. maddesinde yürütme yetkisi ve görevi, 9. maddesinde ise yargı yetkisi düzenlenmiştir. Anayasa'nın 9. maddesine göre "Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır." Söz konusu maddede yargı yetkisinin ne olduğu tanımlanmamış sadece, bu yetkinin bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılacağı belirtilmiştir.

Yargı yetkisiyle ilgili olarak doktrinde maddi ve şekli (organik) yargı işlevi olmak üzere ayırım yapılmaktadır¹⁶. Maddi yargı işlevinde yapılan işlemin maddi içeriğine, şekli yargı işlevinde ise bu işlevi yerine getiren kişi veya kişilere göre tanımlama yapılmaktadır¹⁷. Buna göre maddi yargı işlevi hukuki uyuşmazlıkları ve hukuka aykırılık iddialarını araştırıp, çözen ve yaptırım uygulayan devlet fonksiyonunu ifade etmektedir¹⁸. Şekli yargı

¹⁶ **Gözler**, Kemal: Anayasa Hukukunun Genel Teorisi, Bursa 2011, s. 412; **Kuru**, Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku, İstanbul 2016, s. 45; **Tanör**, Bülent/**Yüzbaşıoğlu**, Nemci: 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, İstanbul 2012, s. 443; **Tanrıver**, Süha: Medenî Usûl Hukuku, Cilt I, Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması, Ankara 2016, s. 75.

¹⁷ **Gözler**, s. 412.

¹⁸ **Tanör/Yüzbaşıoğlu**, s. 443.

işlevi ise, yargı fonksiyonunu yapan organa göre yapılan bir tasnif olup, bağımsız mahkemelerin yaptığı faaliyeti ifade etmektedir¹⁹. Gerek maddi gerekse şekli yargı işlevi tanımlarının tek başına yargı işlevini tam olarak açıklamadığı, bu nedenle de her ikisinin birlikte uygulanması gerektiği ileri sürülmektedir²⁰. Buna göre, “*yargı işlevi objektif hukukun (soyut hukuk kurallarının) bağımsız ve tarafsız yargı organları (mahkemeler) tarafından, yargısal usullere uyularak, somut bir olaya veya ilişkiye uygulanması şeklinde tanımlanabilir*”²¹.

Yargı yetkisi, bir egemenlik yetkisi olup, devletin tekeli altındadır ve bu yetki devletin mahkemelerince kullanılır²². Ancak kanunlara bazı durumlarda Devlet mahkemeleri yerine hakem mahkemelerine gitmek mecbur tutulduğu gibi, bazı durumlarda da tarafların iradeleri ile tahkime gidilebilmektedir. Acaba uyuşmazlığın çözümü için hakeme gidilmesi halinde de yargı yetkisinin kullanıldığı mı kabul edilecektir? Bu sorunun cevabı tahkim ve zorunlu tahkimin yargı yetkisi içindeki yerinin tespiti ile verilebilir.

II. Tahkim ve Zorunlu Tahkimin Yargı Yetkisi İçindeki Yeri

Uyuşmazlığın çözümü için hakem mahkemelerine gidilmesi halinde yargı yetkisinin kullanılmış olup olmadığı sorusuna cevap verebilmek için, yargı yetkisinin tanımında geçen yargı organı veya mahkeme kavramından ne anlaşılması gerektiğinin açıklanması gerekir.

Mahkeme kavramı doktrinde dar anlamda mahkeme ve geniş anlamda mahkeme olmak üzere ikiye ayrılmaktadır²³. Dar anlamda mahkeme, “nesnel hukuk kurallarına göre, devletçe yargı dağıtım görev ve yetkisiyle görevlendirilmiş olan merci” şeklinde tanımlanmaktadır²⁴. Geniş anlamda mahkeme ise, bağımsız ve tarafsız olarak, hukuki uyuşmazlıklar ve hukuka aykırılık iddiaları hakkında, belirli usullere göre yargılama yapıp karar alan tüm

¹⁹ Kuru, s. 45; Tanör/Yüzbaşıoğlu, s. 444; Tanrıver, (Usûl), s. 75.

²⁰ Bkz. Gözler, s. 420; Tanör/Yüzbaşıoğlu, s. 444; Tanrıver, (Usûl), s. 75 vd.

²¹ Tanrıver, (Usûl), s. 76.

²² Gözler, s. 421.

²³ Tanrıver, (Usûl), s. 78 vd.; ayrıntılı bilgi için bkz. Başlar, Kemal: Anayasa Yargısında Mahkeme Kavramı, Ankara 2005, s. 1 vd.

²⁴ Başlar, s. 8; benzer tanım için bkz. Tanrıver, (Usûl), s. 78.

kurum ve kuruluşlar olarak ifade edilmektedir²⁵. Bu anlamda hakem mahkemeleri de geniş anlamda mahkeme kavramının kapsamı içinde kabul edilmektedir²⁶.

Anayasa Mahkemesi 03.03. 2004 tarihinde verdiği bir kararda²⁷ mahkeme kavramını geniş yorumlamakta, yargısal yetki kullanan hakem kurullarının bağımsızlık ve tarafsızlık güvencelerinin kanunla belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedir²⁸. Anayasa Mahkemesi 21.05.2007 tarihinde vermiş olduğu bir başka kararda ise²⁹ mahkemeyi şu şekilde tanımlamaktadır:

²⁵ **Tanrıver**, (Usûl), s. 79.

²⁶ **Başlar**, s. 15; **Ermenek**, İbrahim: Yargı Kararları Işığında Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVII, Yıl 2014, Sa. 1-2, s. 575; **Gürten**, Kadir/**Baştürk**, Faruk: Futbolda Sözleşmelerden Doğan Uyuşmazlıkların Çözümünde Görevli Yargı Mercii Sorunu, Ankara Barosu Spor Hukuku Kurulu, “ Av. İsmail İnan” Armağanı, Ankara Barosu Başkanlığı 2013, s. 399; **Tanrıver**, (Usûl), s. 79.

²⁷ “Anayasa'nın 9. maddesinde, yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağı öngörülmüştür. Bu madde uyarınca, yapılacak yargılamanın kişiler yönünden gerçek bir güvence oluşturabilmesi için aranacak nitelikler de 36. maddede belirtilerek “Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz.” denilmiştir. Anayasa'nın 141. maddesiyle de davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması görevi yargıya verilmiştir. Bu görevin ağır iş yükü altında yerine getirilmesi zorlaştıkça, uyuşmazlıkların çözümü için alternatif yöntemlerin yaşama geçirilmesi, yargıya ilişkin anayasal kurulların etkililiğinin sağlanması bakımından gerekli görülebilir. Bu durumda yasakoyucu, taraflara görevli ve yetkili mahkemeye başvurmadan önce aralarındaki uyuşmazlığı kısa sürede çözmek üzere baro hakem kuruluna başvurma yükümlülüğünü getirebilir. Ancak bu aşamadan sonra kararı benimsemeyen tarafa ilk derecede ve/veya temyiz aşamasında yargı yolunun açık tutulması, hakem kurullarının oluşumunun ve çalışma yönteminin, uzmanlığın önemi de gözetilerek hukuk devleti ilkeleriyle uyum içinde düzenlenmesi gerekir. Ayrıca hakem kurullarının tarafsızlığı ve bağımsızlığı, uzman niteliği ile bu kurulların alacağı kararların bağlı olacağı usul ve esasların yönetmeliğe bırakılmayıp yasa ile düzenlenmesi de zorunludur.” Anayasa Mahkemesi, 03.03.2004, 2003/98 E., 2004/31 K. (Resmi Gazete 10.07.2004, S.25518).

²⁸ **İnceoğlu**, Sibel/**Boyar**, Oya/**Karan**, Ulaş/**Akbulut**, Olgun/**Arslan Öncü**, Gülay/**Tokuzlu**, Lami Bertan: İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme, İstanbul, 2013, s. 233.

²⁹ Anayasa Mahkemesi 31.05.2007, 53 E., 61, K. (Resmi Gazete, 21.12.2007, S. 26739).

“Yargı yetkisini Türk Milleti adına kullanacak olan bir merciin mahkeme olarak kabul edilmesi için kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin yasayla düzenlenmesi, karar organlarının hakimlerden teşekkül etmesi, yargılama tekniklerini uygulayarak ve genelde dava yolu ile uyuşmazlıkları ve anlaşmazlıkları çözümlenmekle görevli olması, görev yapan üyelerin atanmalarının, hak ve ödevlerinin, emekliye ayrılmalarının, Anayasa'nın öngördüğü mahkemelerin bağımsızlığı ve hakim teminatı esaslarına göre düzenlenmiş olması ve Anayasa'da sayılan ve başında bir yüksek mahkemenin bulunduğu yargı düzenlerinden birinde yer alması gereklidir.”

Anayasa Mahkemesi'nin bu kararında mahkeme kavramı dar anlamda kullanılmış olup, mahkeme tanımının içine hakem mahkemeleri girmemektedir. Oysa Anayasa Mahkemesi, yukarıda zikredilen ilk kararda³⁰ yargı yetkisinin ağır iş yükü nedeniyle yerine getirilmesinin güçleştiği durumlarda devletin alternatif yollar öngörmesinin mümkün olabileceği ve bu nedenle hakem heyetine başvurma zorunluluğu getirebileceğine karar vermiştir. Öte yandan 2011 yılında da Anayasa'nın 59. maddesine yeni bir fıkra eklenerek, spor uyuşmazlıklarının bir kısmının hakem mahkemelerince çözülmesi gerektiği belirtilerek, yargı yetkisinin sadece devletin bağımsız ve tarafsız mahkemelerince yerine getirileceği kuralına istisna getirilmiştir. Anayasa'nın, Sporun geliştirilmesi ve tahkim başlığını taşıyan, 59. maddesine göre, *“Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabilir. Tahkim kurulu kararları kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamaz.”*

Anayasa'nın 59. maddesine eklenen bu fıkradan öncede, mülga 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda ve şuanda yürürlükte olan 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda ve Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda ihtiyari tahkime izin verilmektedir. İhtiyari tahkim hükümleri uyarınca, tarafların kendi aralarında anlaşarak aralarında çıkmış veya çıkacak uyuşmazlıklar hakkında karar verme yetkisini devlet mahkemelerinden

³⁰ Anayasa Mahkemesi, 03.03.2004, 2003/98 E., 2004/31 K. (Resmi Gazete 10.07.2004, S. 25518).

olarak hakemlere devretmeleri mümkündür³¹. Nitekim doktrinde, hakem mahkemelerinin, özel hukuka ilişkin uyuşmazlıklar hakkında tarafların anlaşmasıyla devlet mahkemelerinin yerine karar vermek üzere kurulmuş özel mahkemeler olduğu ileri sürülmektedir³². Ayrıca derdestlik itirazı bakımından da bir davanın hakem mahkemesinde açılıp görülmeye başlanmasından sonra aynı dava hukuk mahkemesinde açılacak olursa davalının derdestlik itirazında bulunabileceği kabul edilmektedir³³. İlk davanın açıldığı

³¹ **Üstündağ**, Saim: Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul 2000, s. 933; **Karlı**, Abdurrahim: Medeni Muhakeme Hukuku, İstanbul 2012, s. 905; **Kuru**, s. 928; **Jauernig**, Othmar: Juristische Kurz- Lehrbücher, München 2007, s. 300.

³² **Karlı**, s. 905.

³³ **Tanrıver**, Süha: Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı, Ankara 1998, s. 45, 46, 105 vd.; **Kuru**, s. 194; Aksi görüşte olan Akıncı'ya göre, Tahkimde derdestlikten bahsedebilmek için ikinci davanın da yine tahkimde açılması gerekir. İkinci dava mahkemede açılacak olursa, derdestlik itirazı değil, tahkim itirazı söz konusu olur. Bkz. **Akıncı**, Ziya: Tahkim ve Derdestlik İtirazı, Prof. Dr. Mahmut Birsnel'e Armağan, İzmir 2001, s. 8; Aynı şekilde Pekcanitez'e göre de "derdestlik itirazının ileri sürülebilmesi ve incelenbilmesi için mahkemenin her şeyden önce yargı yolu, görev bakımından doğru açılmış bir mahkeme olması gerekir. Tahkim ile adli yargının aynı yargı yolu içinde yer aldığını söylemek mümkün değildir..." Bkz. **Pekcanitez**, Pekcanitez Usûl, Medeni Usul Hukuku, 15. Bası, İstanbul 2017, s. 1185. Kanaatimizce tahkimde açılan bir dava Devlet mahkemesinde de açılacak olursa derdestlikten bahsetmek gerekir. Ancak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 413. maddesinin ikinci fıkrasında "Tahkim itirazının ileri sürülmesi, tahkim yargılamasına engel değildir" şeklinde bir düzenleme yapılmıştır. Buna göre tahkim sözleşmesi yapılmış olmasına rağmen mahkemede dava açılır ve davalı tahkim ilk itirazında bulunursa, mahkeme henüz ilk itiraz hakkında karar vermeden hakemlerde dava açılmasına izin verilmektedir. Oysa hakem mahkemeleri devlet mahkemesi gibi yargı işlevini yerine getiren bir özel mahkeme olup, devlet mahkemelerinde açılan bir dava hakem mahkemesinde de açılacak olursa derdestliğin söz konusu olması gerekirdi. Tahkim ilk itirazı hakkında karar verilmeden, tahkim yargılamasına başlanacağı veya devam edeceğine ilişkin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili fıkrasının yerinde bir düzenleme olmadığını ifade etmek gerekir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 413. maddesindeki düzenlemenin aynısı Alman Medeni Usul Kanunu'nun 1032. maddesinde de vardır. Böyle bir durumda paralel bir yargılamanın yapıldığı kabul edilmektedir. Ancak söz konusu düzenlemenin bazı sakıncaları olduğu ileri sürülmektedir. Zira hem hakem mahkemesinde hem de devlet mahkemesinde dava açılacak olursa, devlet mahkemesinin hakem mahkemesinin yetkisiz olduğunu açıklama riskinin bulunduğu, hakem kararının iptal edilebileceği belirtilmektedir. Bkz. **Prütting**, Hanns/Gehrlein, Markus: ZPO Kommentar, Köln 2010, Köln 2010, s. 2103.

hakem heyeti, kural olarak Devlet tarafından görevlendirilmiş bir yargı yeri olmasa da, işlevsel açıdan bir hukuk kuralını somut uyuşmazlığa yargısal usuller çerçevesinde tarafsız ve bağımsız olarak uygulayan bir karar mercii konumunda olup derdestlik itirazının ileri sürülmesine imkân sağlamaktadır³⁴. Öte yandan hakemlerin vermiş olduğu kararlar ilamlı icra ile yerine getirilmektedir. Yine hakem mahkemesinin kararları maddi anlamda kesin hüküm niteliği taşımaktadır. Zira Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 443. maddesinde yargılamanın iadesine ilişkin hükümlerin niteliğine uygun düşüğü şekilde tahkime de uygulanacağı düzenlenmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının unsurlarından olan, kanunla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız mahkeme tarafından yargılanma hakkına ilişkin kararlarında, mahkeme kavramını dar anlamda değil geniş anlamda kullanmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne göre kanunla kurulmuş mahkemeden anlaşılması gereken, sadece olağan devlet mahkemeleri değil, yargısal güvenceler sağlamak kaydıyla, bazı disiplin kurulları, uzmanlık kurulları, uzmanlık mahkemeleri ve hakem mahkemeleri de kanunla kurulmuş mahkeme kavramının içine girmektedir³⁵.

Tüm bu anlatılanlar çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında, yargı yetkisi, objektif hukuk kurallarının yargısal usullere uyularak somut uyuşmazlığa bağımsız ve tarafsız kişi veya kişilerce uygulanması olup, yargı yetkisi kural olarak devletin mahkemelerine aittir. Ancak zorunlu tahkim ve

³⁴ **Tanrıver**, (Derdestlik), s. 46; **Alangoya**, Yavuz: Medeni Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul 1973, s. 55.

³⁵ Lithgow ve Diğerleri/ Birleşik Krallık, 8 Temmuz 1986, § 201, Seri A no.102; Suda/Çek Cumhuriyeti, 28 Ekim 2010, no. 1643/06, §§ 50, (**Eksi**, (Spor Tahkim), s. 632); **Batliner**, Herbert/**Gasser**, Johannes: Sind Schiedsklauseln zulasten Dritter gemäss Art. 6 EMRK zulässig? Ein juristischer Ausblick von Liechtenstein nach Europa, (gasserpartner.com), s. 28; **İnceoğlu/Boyar/Karan/Akbulut/Arslan Öncü/Tokuzlu**, s. 233; **İnceoğlu**, Sibel: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı Kamu ve Özel Hukuk Alanlarında Ortak Yargısal Hak ve İlkeler, İstanbul 2008, s. 159; **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 6. Madde Rehberi Adil Yargılanma Hakkı (Medeni hukuk yönü)**, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı, Haziran 2013, s. 18, (www.echr.coe.int).

ihtiyari tahkimde hakem mahkemeleri de yargı yetkisini kullanan merciler olarak kabul edilmelidir.

III. Türkiye Futbol Federasyonu Genel Kurulu veya Yönetim Kurulu Kararı İle Zorunlu Tahkim Hükümü Getirilip Getirilmeyeceği

Tahkim, tarafların, üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği işlerde, aralarındaki hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların çözümünü sağlamak suretiyle devlet mahkemeleri yerine hakem veya hakemlere bırakmalarına denilmektedir³⁶. Bir hukuki uyuşmazlık çıktığında tahkim kural olarak ihtiyari olup, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda düzenlemiş olan tahkim de ihtiyari tahkimdir.

Bazı durumlarda kanun koyucu uyuşmazlığın çözümü için Devlet mahkemeleri yerine hakeme gitmeyi mecbur kılabilir ki, bu durumda ihtiyari tahkimden değil zorunlu/mecburi tahkimden söz edilir. Zorunlu tahkimin söz konusu olduğu durumlarda Devlet mahkemelerinde dava açılmaz, tarafların mutlaka kanunun öngörmüş olduğu zorunlu tahkim yoluna başvurması

³⁶ **Tanrıver**, Süha: Kamu Hizmeti İmtiyaz Sözleşmeleri ve Tahkim, Makalelerim I (1985-2005), Ankara 2005, s. 132; benzer tanımlar için bkz. **Akıncı**, s. 7; **Balci**, Muharrem: İhtilafların Çözüm Yolları ve Tahkim, İstanbul 1999, s. 103; **Berk**, Kahraman: Türkiye Futbol Federasyonu'nca Çözömlenen Uyuşmazlıkların Niteliği Bakımından Değerlendirilmesi, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C. 25, S. 1-2, 2005-2006: Prof. Dr. Aslan Gündüz'ün Anısına Armağan, s. 74; **Dayınlırlı**, Kemal: HUMK'da Düzenlenen İç Tahkim, Ankara 1997, s. 14; **Jauernig**, s.301; **Karlı**, s. 905; **Kuru**, s. 928; **Küçükgüngör**, Erkan: Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun Yapısı ve Tahkim Kurulu Kararlarının Niteliği, Yıl 2001, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 50. S.2, s. 142; **Koçak**, Talat Emre: Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu, Ankara 2007, s. 37 vd.; **Öztek**, Selçuk: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Yönünden Sigortacılıkta Tahkim, Legal Medeni Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi, 2009/2, s. 221; **Taşkın**, Alim: Hakem Sözleşmesi, Ankara 2000, s. 7; **Uz**, Abdullah: Sporla İlgili Uyuşmazlıkların Çözümünde Zorunlu Tahkim Yolu: Tahkim Kurulları ve kararlarının Hukuki Niteliği Üzerine, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 2011/1, S.13, s. 243; **Yılmaz**, Ejder: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2013, s. 1712; **Recberger**, Walter H./**Simotta**, Daphne- Ariane: Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts Erkenntnisverfahren, Wien 2010, s. 653; **Prütting/Gehrlein**, s. 2087.

gerekir³⁷. Hukukumuzda bazı kanunlarda mecburi tahkim halleri düzenlenmiştir. 3533 sayılı Umumi Mülhak ve Hususi Bütçelerle İdare Edilen Daire ve Belediyelerle Sermayenin Tamamı Devlete veya Hususi İdarelere Ait Daire ve Müesseseler Arasındaki İhtilafların Tahkim Yolu ile Halli hakkındaki Kanun, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'un 66. maddesinde düzenlenen tüketici hakem heyeti, 3039 sayılı Çeltik Ekim Kanunu'nda öngörülen Çeltik Komisyonu, 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nda öngörülen Yüksek Hakem Kurulu, 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un 6. Maddesinde düzenlenen Tahkim Kurulu zorunlu tahkime örnek olarak gösterilebilir³⁸.

Zorunlu tahkimin ihtiyari tahkimden farkı “iradilik” unsurunun mevcut olmamasıdır³⁹. Öyle ki zorunlu tahkimde, tahkime başvurulmasının altında yatan nedenlerin de geçerli olmadığı, nitekim ihtiyari tahkimde uyuşmazlığın taraflarına uyuşmazlığı çözecek hakemleri seçme ve uyuşmazlığa uygulanacak kuralları belirleme yetkisi tanınırken, mecburi tahkimde uyuşmazlığın taraflarına bu şekilde bir seçim hakkının da tanınmadığı kabul edilmektedir⁴⁰. Zorunlu tahkim istisna olup, tahkimin hangi hallerde mecburi olduğu özel kanun hükümleri ile düzenlenir⁴¹.

Buna göre Türkiye Futbol Federasyonu Statüsü ve Uyuşmazlık Çözüm Kurulu Talimatı'nda her ne kadar tarafların ilgili uyuşmazlıklarda uyuşmazlık çözüm kuruluna gitmelerinin gerektiği, adli yargıya gidemeyecekleri öngörülmüş olsa bile, Türkiye Futbol Federasyonu kanun koyucu olmadığı

³⁷ **Alangoya**, s. 3; **Balcı**, s. 107; **Dayımlarlı**, s. 9; **Ekşi**, Nuray, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim, (6100 Sayılı HMK md.407-444), İstanbul, 2013, s. 15; **Koçak**, s. 42; **Öztek**, s. 223; **Özdamar**, Mehmet: Sigorta Hukukunda Uyuşmazlıkların Çözümünde Tahkim Sistemi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XVII, Yıl 2013, Sa. 1-2, s. 823; **Özdemir**, Selman: İdareler Arasında Mecburi Tahkim, Türk İdare Dergisi, Sayı: 475, Aralık 2012, s. 181; **Taşkın**, s. 4.

³⁸ Bkz. **Ekşi**, (Tahkim), s. 18 vd; **Pekcanitez/Yeşilirmak**, Pekcanitez Usûl, s. 2614.

³⁹ **Özdemir**, s. 181; **Berk**, s. 74.

⁴⁰ **Özdemir**, s. 181; **Küçükgüngör**, s. 142; Bkz. **Kuru**, s. 929 vd.

⁴¹ **Balcı**, s. 108; **Ekşi**, (Tahkim), s. 15; **Dayımlarlı**, s. 9; **Kuru**, s. 929; **Öztek**, s. 223; **Taşkın**, s. 4; **Uz**, s. 243; **Yılmaz**, Ejder: Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu Kararlarına Karşı Hiçbir Yargı Merciiine Başvurulamamasının Yanlışlığı, Ankara Barosu Spor Hukuku Kurulu “Av. Atılâ Elmas” Armağanı, Ankara 2012, s. 825.

için, adeta kanun koyucunun yerine geçerek genel kurul kararı veya yönetim kurulu kararı ile zorunlu tahkim hükmü getiremez. Yani uyuşmazlık çözüm kurulu zorunlu tahkim olarak nitelendirilemez. Zorunlu tahkimin olmadığı yerde ihtiyari tahkimden bahsedilmesi gerekir. Ancak yukarıda da ifade edildiği üzere ihtiyari tahkimde tarafların özgür iradeleri ön plandır. Fakat Türkiye Futbol Federasyonu Statüsü ve Uyuşmazlık Çözüm Kurulu Talimatı'nda bu şekilde tarafların seçim hakkı olduğuna ilişkin her hangi bir düzenleme olmadığı gibi, Talimat'ın Geçici 1. maddesinde de artık 11.07.2015 tarihinden sonra adli yargıda dava açılmayacağı belirtilmektedir. Oysa talimatlarla yargı yetkisinin ne zaman kullanılacağı ve Devlet yargısının yetkisinin ne zaman kalktığı düzenlenemez. Kanaatimizce burada Türkiye Futbol Federasyonu'nun kendi üyeleri arasında çıkan uyuşmazlıklar hakkında tarafları tahkime gitmeye zorlamasından bahsedilmelidir. Mecburi tahkimle, tarafları tahkime gitmeye zorlama iki farklı konu olarak değerlendirilmesi gerekir.

IV. Türkiye Futbol Federasyonu Genel Kurulu ve Yönetim Kurulu Kararı İle Üyelerinin Tahkime Zorlanıp Zorlanamayacağı

Bir hukuki uyuşmazlıkla ilgili olarak, devlet mahkemeleri yerine tahkime gidilebilmesi için ya kanunda açıkça tarafların tahkime gitmek zorunda oldukları yönünde ya da tarafların uyuşmazlığı tahkime götürme yönünde açık iradelerinin bulunması gereklidir⁴². Aksi takdirde kanunda her hangi bir düzenleme olmadan veya tarafların iradesi bertaraf edilerek tahkime gitmeye zorlama hak arama hürriyeti ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinde ve aynı zamanda Anayasanın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılan hakkının unsurlarından olan kanuni, bağımsız ve tarafsız mahkeme önünde yargılanma hakkının ihlali anlamına gelmektedir⁴³. Ancak spor federasyonları üyelerini aralarında çıkacak uyuşmazlıklarda tahkime gitme hususunda zorlamaktadır⁴⁴. Zira yukarıda da belirtildiği üzere, her hangi bir

⁴² Haas, Ulrich/Hauptmann, Markus: Schiedsvereinbarungen in "Ungleichgewichtslagen" - am Beispiel des Sport, SchiedsVZ 2004, s. 176.

⁴³ Haas/Hauptmann, s. 176.

⁴⁴ Heermann, Peter W.: Zukunft der Sportschiedsgerichtsbarkeit sowie entsprechender Schiedsvereinbarungen im Lichte des Pechstein- Verfahrens sowie des § 11 RegE-AntiDopG, SchiedsVZ 2015, s. 80.

spor dalında faaliyet göstermek isteyen bir sporcu mutlaka o spor dalıyla ilgili ulusal veya uluslararası federasyonun kural ve talimatlarını kabul etmek zorundadır⁴⁵. Hem ulusal hem de uluslararası federasyonların bu şekilde kural ve talimatlarla üyelerini tahkime gitmeye zorlamalarının hukuki dayanağı var mıdır? Bu sorunun cevabı kanaatimizce federasyonların hukuki niteliğiyle yakından ilgilidir.

Türkiye Futbol Federasyonu'nun hukuki niteliği tartışmalıdır⁴⁶. Bir görüşe göre⁴⁷, Türkiye Futbol Federasyonu, kanunla kurulmuş ve kamu gücü ayrıcalıklarına sahip olduğu için kamu tüzel kişiliğine haiz⁴⁸, bağımsız idari kuruluş niteliğindedir. Diğer görüşe göre⁴⁹, Türkiye Futbol Federasyonu, dernek olarak kurulmuş olup, dernekler özel hukuk tüzel kişisidir. Bu görüşe göre, kuruluş şekli ve 5894 sayılı Kanun'un 1. maddesi nedeniyle Türkiye Futbol Federasyonu'nun özel hukuk tüzel kişisi olarak kabul edilmesi gerekir. Futbol kulüpleri özel bir dernek niteliğinde olduğuna göre, onların bir araya gelmesi de özel bir birlik olan federasyondur⁵⁰. Kanaatimizce de Türkiye Futbol Federasyonu bir özel hukuk tüzel kişisidir. Zira 5894 sayılı Kanun'un 1. maddesinde, Türkiye Futbol Federasyonu'nun özel hukuk hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe sahip, özerk olduğu hükme bağlanmıştır. Yine aynı Kanun'un 18. maddesinin ikinci fıkrasında da TFF Kuruluş kanununda, TFF Statüsünde ve ilgili diğer talimatlarda hüküm bulunmayan hallerde Dernekler Kanunu ve Türk Medeni Kanunu hükümlerinin kıyasen uygulanacağı belirtilmektedir. Bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye Futbol Federasyonu'nun kanunla kurulmuş, bir özel hukuk tüzel kişisi olduğu ve dernek niteliğinde olduğunu söylemek yanlış olmaz.

⁴⁵ **Heermann**, (Zukunft der Sportshiedsgerichtsbarkeit), s. 80.

⁴⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Özay**, İl Han: Futbolda "Özelleştirme", İdare Hukuku ve İlimler Dergisi, 1990, C. 11, S. 1-3, s. 33; **Ayanoğlu**, Taner: Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun İşlevi ve Kararlarının Hukuki Niteliği, TBB Dergisi, S. 74, 2008, s. 44-54; **Uz**, s. 264-269;

⁴⁷ **Aslan**, Gündüz Alp: Türk Hukukunda Bağımsız İdari Otoritelerin Düzenleyici İşlem Yapma Yetkisi ve Yetki Unsurlarındaki Sakatlığın Düzenleyici İşleme Etkisi, AÜHFİD, 65(3), 2016, s. 583.

⁴⁸ **Aslan**, s. 583; **Ayanoğlu**, s. 53; **Berk**, s. 73; **Uz**, s. 269,

⁴⁹ **Ekşi**, (Spor Tahkim), s. 224; **Ertay/Petek**, s. 200 vd.

⁵⁰ **Ertay/Petek**, s. 200.

Türk Medeni Kanunu'nun 58. maddesine göre derneklerde, dernek tüzüğü'nün bulunması zorunludur. Dernek tüzüğü'nün kanunun emredici hükümlerine aykırı olamayacağı (TMK m.58,3) ve dernek tüzüğü'nde düzenlenmemiş konularda kanun hükümlerinin uygulanacağı Türk Medeni Kanunu'nun 58. maddesinin 4. fıkrasında açıkça öngörülmektedir. Uluslararası federasyonların merkezi olan İsviçre Medeni Kanunu'nun 63. maddesinde de dernek tüzüğü düzenlenmiş olup, söz konusu maddenin birinci fıkrasında dernek tüzüğü'nde (statüsünde) derneğin organizasyonu ve dernekle üyeleri arasındaki ilişki hakkında hüküm bulunmadığı müddetçe, Medeni Kanun'da öngörülen hükümlerin uygulanacağı, ikinci fıkrada ise, kanunun emredici hükümlerinin uygulanmasına ilişkin hükümlerinin tüzükle değiştirilemeyeceği belirtilmektedir. İsviçre hukukunda derneklere ilişkin hükümlerin çoğunun emredici nitelikte olmadığı, tamamlayıcı ve yorumlayıcı nitelikte olduğu göz önünde bulundurulduğunda federasyonlar örgütlenme ve üyeleriyle ilgili kuralları koyma konusunda çok rahat hareket edebilme imkânı bulabilmektedir⁵¹. İsviçre Medeni Kanunu'nun 63. maddesindeki bu düzenlemenin birçok uluslararası federasyonun merkezinin İsviçre olarak belirlenmesine ve bu federasyonların dernek şeklinde örgütlenmelerine sebep olduğu kabul edilmektedir⁵².

İsviçre ve Türk hukukundaki dernekler, biraz önce belirtilen hükümlere dayanarak kendi spor alanıyla ilgili uyuşmazlıklarda hakeme gidilmesi gerektiğini düzenleyebilmektedirler. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, dernek şeklinde örgütlenen federasyonun, üyeleriyle ilgili kanunda olmayan bir hususu statüsünde düzenleyebilmesi, ilgili konunun kanunun emredici hükümlerine aykırı olmaması şartına bağlıdır. Türkiye Futbol Federasyonu Genel Kurul Kararı veya Yönetim Kurulu kararıyla mecburi tahkim hükmü öngörmesi Türkiye Futbol Federasyonu kanun koyucu olmadığı için hukuken mümkün olmadığı gibi, ihtiyari tahkime zorlaması da doğru değildir. Zira ihtiyari tahkimde, bu yola başvurulmasının en önemli

⁵¹ **Özdemir Kocasakal**, s. 49; **Schulze**, Götz: Rechtsvereinheitlichung durch Gerichtsstandsmonopolisierung- die sog. Sportrecht- Weltmacht Schweiz, s. Jahresheft der Internationalen Juristenvereinigung Osnabrück, IJVO 15 (2008), (<http://www.elsi.uos.de/privatelaw/ijvo>), s. 3 vd.

⁵² **Özdemir Kocasakal**, s. 49; **Schulze**, s. 3 vd.

şartı, tarafların özgür iradeleriyle, devlet mahkemeleri yerine hakeme gitme hususunda anlaşmalarıdır⁵³. Tarafların özgür iradelerinin olması emredici nitelikte bir kuraldır. Türkiye Futbol Federasyonu Statüsünde ve Uyuşmazlık Çözüm Kurulu Talimatı ile sözleşmeden doğan uyuşmazlıkları da kapsayacak şekilde, tarafların iradesi dikkate alınmaksızın uyuşmazlık çözüm kuruluna gitmeye mecbur kılma, Anayasanın 36. maddesi ile teminat altına alınan hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkına aykırılık oluşturur⁵⁴. Nitekim Anayasa Mahkemesi bir kararında, toplu iş sözleşmesinde hakeme gidilebileceğine dair bir hükmün öngörülmesinin Anayasa'nın 36. maddesine aykırı olduğunu kabul etmiştir⁵⁵.

⁵³ **Longrée**, Sebastian J. M./**Wedel**, Dominik: Die Entscheidung über die Einrede der Schiedsvereinbarung nach § 1032 Abs. 1 ZPO als Finaler verfassungs- und europarechtlicher Kontrollgegenstand- (K)ein Ende des Prozessmarathons im Fall Pechstein in Sicht? SchiedsVZ 2016, s. 238.

⁵⁴ **Longrée/Wedel**, s. 238.

⁵⁵ “D - 20. Maddenin Birinci Fıkrasının Son Tümcesi ile Dördüncü Fıkrasının İncelenmesi
1) Birinci Fıkranın Son Tümcesi
Dava dilekçesinde, 20. maddenin birinci fıkrasının son tümcesinde öngörülen tahkimin, ekonomik bakımdan daha zayıf durumda bulunan işçiyi doğal yargıcı olan iş mahkemesinden yoksun bıraktığı, hak arama özgürlüğüyle bağdaşmadığı, bu nedenlerle Anayasa'nın 2., 5., 11., 13., 36. ve 37. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.
20. maddenin birinci fıkrasının ilk tümcesine göre, iş sözleşmesinin fesih bildiriminde, sebep gösterilmediği veya gösterilen sebebin geçerli olmadığı iddiasında olan işçi, fesih bildiriminin tebliğinden itibaren bir ay içinde iş mahkemesine dava açabilecektir.
Birinci fıkranın iptali istenilen son tümcesinde, birinci tümcedeki uyuşmazlığın iki şekilde özel hakeme götürülebilmesi öngörülmüştür:
a) Toplu iş sözleşmesinde hüküm varsa ya da
b) Sözleşmede hüküm olmamasına rağmen taraflar özel hakeme gitmek için anlaşılırsa.
a) “Toplu iş sözleşmesinde hüküm varsa veya...” Bölümü
20. maddenin birinci fıkrasının son tümcesi uyarınca, toplu iş sözleşmesine özel hakeme gitme hükmü konulmuşsa, bu hüküm normatif niteliktedir ve sendika üyesi olan işçiyi bağlar. Çünkü, 20. maddenin birinci fıkrasının son tümcesinde emredici nitelikte bir ifadeyle, “Toplu iş sözleşmesinde hüküm varsa ... özel hakeme götürülür” denilmektedir.
Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına göre, herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı olarak iddiada bulunmak ve adil yargılanmak hakkına sahiptir.

Türkiye Futbol Federasyonu Uyuşmazlık Çözüm Kurulu'nun uyuşmazlık çözüme görevi her ne kadar mecburi tahkim olduğu ileri sürülse de bir ihtiyari tahkimdir. İhtiyari tahkimde bir tahkim anlaşması veya tahkim şartının bulunması gerekir⁵⁶. Şayet tahkim anlaşması veya tahkim şartı federasyonun hâkim durumundan dolayı kabul edilmiş ise, futbolcular tahkim anlaşmasının veya şartının geçersiz olduğunu ileri sürebilir⁵⁷ ve adli yargıda dava açabilirler. Fakat uyuşmazlığın tarafları, uyuşmazlık çözüm kurulunun yargı yetkisini kabul ederler yani tahkim anlaşmasının geçersizliğini ileri sürmezler ise, uyuşmazlık çözüm kurulu hakem heyeti bu uyuşmazlık hakkında karar vermeye yetkili hale gelir.

SONUÇ

Türkiye Futbol Federasyonu Statüsü ve Uyuşmazlık Çözüm Kurulu talimatı ile futbolla ilgili sözleşmeden doğan uyuşmazlıklarda dâhil olmak üzere bazı uyuşmazlıklarda tarafların Uyuşmazlık Çözüm Kuruluna başvurabilecekleri, adli yargıda dava açamayacakları öngörülmektedir. Söz konusu

İptali istenilen kuralın, "Toplu iş sözleşmesinde hüküm varsa veya" bölümüyle, toplu iş sözleşmesinin bu konudaki hükümlerine yasa hükmü gibi bağlayıcılık kazandırılmaktadır.

Özel hakem kararları ancak Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 533. maddesinde yer alan ve esas yönünden denetime olanak vermeyen nedenlerle temyiz edilebiliyor ise de, iptali istenilen kuralda yargı önünde davacı olarak esas yönünden iddiada bulunulmasına olanak verilmemiş olması hak arama özgürlüğünü sınırlamaktadır.

Bu nedenle kuralın "Toplu iş sözleşmesinde hüküm varsa veya" bölümü Anayasa'nın 36. maddesine aykırıdır, iptali gerekir.

b) "...taraflar anlaşılırsa uyuşmazlık aynı sürede özel hakeme götürülür." Bölümü İşçinin, 20. maddenin birinci fıkrasındaki uyuşmazlığı özel hakeme götürme konusunda işverenle anlaşabilmesi yalnızca kendi iradesine ilişkindir. İşçi ancak özel hakeme gitme konusundaki iradesini kullandığında, dava açma seçeneğinden vazgeçmiş olacağından Anayasa'nın 36. maddesine aykırılıktan söz edilemez.

Bu nedenlerle, kuralın "...taraflar anlaşılırsa uyuşmazlık aynı sürede özel hakeme götürülür" bölümü Anayasa'nın 36. maddesine aykırı değildir, iptal isteminin reddi gerekir..."

Anayasa Mahkemesi, 19.10.2005, 2003/66 E., 2005/72 K. (Resmi Gazete, 24 Kasım 2007, S. 26710).

⁵⁶ Karsh, s. 912.

⁵⁷ Heermann, s. 70; Heermann, (Zukunft der Sportshiedsgerichtsbarkeit), s. 80.

hükümler dernek olarak örgütlenen Türkiye Futbol Federasyonu'nun Genel Kurulu ve Yönetim Kurulu Kararı ile ihdas edilmektedir. Anayasanın 9. maddesine göre yargı yetkisi Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır. Bununla birlikte hukuk sistemimizde zorunlu veya ihtiyari tahkime ilişkin düzenlemeler de bulunmakta olup, tahkim yoluyla uyuşmazlıkların çözümü, yargı yetkisini kullanılması anlamına gelmekte olup, istisnai nitelik taşır.

Anayasa'nın 59. maddesinde spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabileceği ve tahkim kurulu kararlarının kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamayacağı öngörülmek suretiyle spor hukukundan kaynaklanan bazı uyuşmazlıklarda zorunlu tahkime Anayasal bir dayanak oluşturulmuştur. Ancak söz konusu madde de spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disipline ilişkin kararlarında tahkim zorunlu hale getirilmiş olup, sözleşmeden doğan uyuşmazlıklarda zorunlu tahkim kapsam dışında bırakılmıştır. Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un 5. maddesinde ilk derece hukuk kurulları arasında sayılan Uyuşmazlık Çözüm Kurulu'na mecburi tahkim niteliğiyle ilgili herhangi bir ibareye yer verilmemiştir. Ancak Türkiye Futbol Federasyonu Genel Kurulu kararı ile Türkiye Futbol Federasyonu Statüsünde ve yönetim kurulu kararı ile Uyuşmazlık Çözüm Kurulu Talimatı'nda, uyuşmazlık çözüm kurulu hakem heyetine gitmek zorunlu hale getirilmiştir. Bu düzenlemeler kanun koyucu tarafından ihdas edilmediğinden mecburi tahkimden bahsetmek mümkün değildir. Ancak dernek şeklinde örgütlenen federasyonun üyeleriyle ilgili kural ve kurul oluşturması emredici hükümlere aykırı olmamak üzere mümkündür.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinde ve Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının unsurlarından olan, kanunla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkının emredici bir hukuk normu olduğu hakkında en ufak bir tereddüt söz konusu değildir. Öte yandan ihtiyari tahkimde de tarafların özgür iradelerinin bulunması gerekir. Tarafların özgür iradeleri dikkate alınmadan, onları hakeme gitmeye mecbur bırakmak, hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkına aykırılık oluşturur. Taraflar özgür iradeleri dikkate alınmadan tahkime gitmeye zorlanırlar ise, tahkim sözleşmesinin veya tahkim şartının geçersiz olduğunu ileri sürebilirler.

KAYNAKÇA

- Alangoya**, Yavuz: Medeni Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul 1973.
- Akıncı**, Ziya: Tahkim ve Derdestlik İtirazı, Prof. Dr. Mahmut Birsnel'e Armağan, İzmir 2001, s. 1-12.
- Aslan**, Gündüz Alp: Türk Hukukunda Bağımsız İdari Otoritelerin Düzenleyici İşlem Yapma Yetkisi ve Yetki Unsurlarındaki Sakatlığın Düzenleyici İşleme Etkisi, AÜHFD, 65(3), 2016.
- Ayanoğlu**, Taner: Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun İşlevi ve Kararlarının Hukuki Niteliği, TBB Dergisi, S. 74, 2008, (43-76).
- Balci**, Muharrem: İhtilafların Çözüm Yolları ve Tahkim, İstanbul 1999.
- Başlar**, Kemal: Anayasa Yargısında Mahkeme Kavramı, Ankara 2005.
- Batliner**, Herbert/**Gasser**, Johannes: Sind Schiedsklauseln zulasten Dritter gemäss Art. 6 EMRK zulässig? Ein juristischer Ausblick von Liechtenstein nach Europa, (gasserpartner.com), (13-34).
- Berk**, Kahraman: Türkiye Futbol Federasyonu'na Çözümlenen Uyuşmazlıkların Niteliği Bakımından Değerlendirilmesi, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C. 25, S. 1-2, 2005-2006: Prof. Dr. Aslan Gündüz'ün Anısına Armağan, (73-89).
- Dayınlarlı**, Kemal: HUMK'da Düzenlenen İç Tahkim, Ankara 1997.
- Ekşi**, Nuray: Spor Tahkim Hukuku, İstanbul 2015 (Spor Tahkim).
- Ekşi**, Nuray: Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim, (6100 Sayılı HMK md.407-444), İstanbul, 2013 (Tahkim).
- Ertaş**, Şeref/**Petek**, Hasan: Spor Hukuku, Ankara 2011.
- Ermenek**, İbrahim: Yargı Kararları Işığında Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVII, Yıl 2014, Sa. 1-2.
- Gürten**, Kadir/**Baştürk**, Faruk: Futbolda Sözleşmelerden Doğan Uyuşmazlıkların Çözümünde Görevli Yargı Mercii Sorunu, Ankara

Barosu Spor Hukuku Kurulu, “ Av. İsmail İnan” Armağanı, Ankara Barosu Başkanlığı 2013, (399-424).

Gürten, Kadir/Erenel, Ege: Lex Sportiva: Spor Hukukunun Küreselliği, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1, Yıl 2012, (295-315).

Gözler, Kemal: Anayasa Hukukunun Genel Teorisi, Bursa 2011, (399-424).

Haas, Ulrich/Hauptmann, Markus: Schiedsvereinbarungen in “Ungleichgewichtslagen” - am Beispiel des Sport, SchiedsVZ 2004, (175-187).

Heermann, Peter W.: Freiwilligkeit von Schiedsvereinbarungen in der Sportgerichtsbarkeit, SchiedsVZ 2014, (66-79).

Heermann, Peter W.: Zukunft der Sportshiedsgerichtsbarkeit sowie entsprechender Schiedsvereinbarungen im Lichte des Pechstein-Verfahrens sowie des §11 RegE- AntiDopG, SchiedsVZ 2015, (Zukunft der Sportshiedsgerichtsbarkeit), (78-88).

İnceoğlu, Sibel: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı Kamu ve Özel Hukuk Alanlarında Ortak Yargısal Hak ve İlkeler, İstanbul 2008.

İnceoğlu, Sibel/Boyar, Oya/Karan, Ulaş/Akbulut, Olgun/Arslan Öncü, Gülay/Tokuzlu, Lami Bertan: İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme, İstanbul, 2013.

Jauernig, Othmar: Juristische Kurz- Lehrbücher, München 2007.

Karlı, Abdurrahim: Medeni Muhakeme Hukuku, İstanbul 2012.

Koçak, Talat Emre: Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu, Ankara 2007.

Kuru, Baki: İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usul Hukuku, İstanbul 2016.

Küçükgüngör, Erkan: Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun Yapısı ve Tahkim Kurulu Kararlarının Niteliği, Yıl 2001, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 50. S. 2 (137-146).

- Longrée**, Sebastian J. M./**Wedel**, Dominik: Die Entscheidung über die Einrede der Schiedsvereinbarung nach § 1032 Abs. 1 ZPO als Finaler verfassungs- und europarechtlicher Kontrollgegenstand- (K)ein Ende des Prozessmarathons im Fall Pechstein in Sicht? *SchiedsVZ* 2016, (237-242).
- Muresan**, Remus/**Korff**, Niklas: Sportschiedsgerichtsbarkeit: Wie weiter nach dem “Pechstein- Urteil” des Landgerichts München? *Dokument CaS* 2014, 199, *swisslex*, (www.rwi.uzh.ch), (199-211).
- Orth**, Jan F.: Zur Zukunft der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit im Sport- auch in Deutschland, *SpuRT* 6/2015, (www.janforh.de), (230-234).
- Özay**, İl Han: Futbolda “Özelleştirme”, *İdare Hukuku ve İlimler Dergisi*, 1990, C. 11, S. 1-3. (31-39).
- Özdamar**, Mehmet: Sigorta Hukukunda Uyuşmazlıkların Çözümünde Tahkim Sistemi, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.XVII, Yıl 2013, Sa. 1-2 (831-855).
- Özdemir**, Selma: İdareler Arasında Mecburi Tahkim, *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 475, Aralık 2012. (171-212).
- Özdemir** Kocasakal, Hatice: Sportif Uyuşmazlıkların Tahkim Yoluyla Çözümü ve Spor Tahkim Mahkemesi (CAS), İstanbul 2013.
- Öztek**, Selçuk: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Yönünden Sigortacılıkta Tahkim, *Legal Medeni Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi*, 2009/2.
- Pekcanitez**, Hakan: *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, 15 Bası, İstanbul 2017.
- Prütting**, Hanns/**Gehrlein**, Markus: *ZPO Kommentar*, Köln 2010.
- Recherger**, Walter H./**Simotta**, Daphne-Ariane: *Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts Erkenntnisverfahren*, Wien 2010.
- Tanör**, Bülent/**Yüzbaşıoğlu**, Nemci: *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, İstanbul 2012.
- Tanriver**, Süha: *Medenî Usûl Hukuku*, Cilt I, *Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması*, Ankara 2016, (Usûl).

- Tanrıver**, Süha: Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı, Ankara 1998, (Derdestlik).
- Tanrıver**, Süha: Kamu Hizmeti İmtiyaz Sözleşmeleri ve Tahkim, Makalelerim I (1985-2005), Ankara 2005, (125-150).
- Taşkın**, Alim: Hakem Sözleşmesi, Ankara 2000.
- Schulze**, Götz: Rechtsvereinheitlichung durch Gerichtsstandsmonopolisierung- die sog. Sportrecht- Weltmacht Schweiz, s. Jahreshft der Internationalen Juristenvereinigung Osnabrück, IJVO 15(2008), (<http://www.elsi.uos.de/privatelaw/ijvo>), (1-17).
- Uz**, Abdullah: Sporla İlgili Uyuşmazlıkların Çözümünde Zorunlu Tahkim Yolu: Tahkim Kurulları ve kararlarının Hukuki Niteliği Üzerine, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 2011/1, S. 13.
- Üstündağ**, Saim: Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul 2000, (241-296).
- Vieweg**, Klaus (Çev. **Yarayan**, Ali/**Arslan**, Mehmet/**Sever**, Merve): Spor Hukukunun Büyüsü, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 1, 2010, (1-39).
- Yılmaz**, Ejder: Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu Kararlarına Karşı Hiçbir Yargı Merciiine Başvurulamamasının Yanlışlığı, Ankara Barosu Spor Hukuku Kurulu “Av. Atılâ Elmas” Armağanı, Ankara 2012, (819-841).
- Yılmaz**, Ejder: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2013.